

Jog & Fegyver

Sorozatunk eddigi részében megismerhettük a honvédség, a határőrség valamint a vám- és pénzügyőrség tagjainak lőfegyver-használati jogosultságát és kötelezettségét, így most végre sor kerül a rendőrség tagjainak lőfegyverhasználatára vonatkozó szabályok ismertetésére is.

Gyakorlatilag a rendőr az, akivel az állampolgár legtöbbet találkozik azok közül, akiket az állam a közhatalom gyakorlásának biztosítása céljából lőfegyverrel lát el és felhatalmaz arra, hogy azt használja is. A lőfegyverek használatára vonatkozó szabályokat a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. tv., valamint a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 3/1995 (III. 1.) BM rendelet tartalmazza. A közterületeken kialakuló bonyolult szituációk nemcsak a jogszabályok pontos ismeretét, hanem a lőfegyver mesteri kezelését is megköveteli attól a rendőrtől, aki a lőfegyverét használni kívánja. A lőfegyverhasználat a rendőrségnél a fő szabály szerint jog és csak kivételesen kötelesség, ha arra a rendőr parancsot kap. (vö.: Őrszolgálatban levő katona fegyverhasználat, Kaliber 22. szám 14. old.)

Tekintsük át először azt, hogy mi tartozik a lőfegyverhasználat fogalma alá a rendőröknél és mi nem.

1. Lőfegyverhasználat:

- csak a szándékosan, személyre leadott lövés.

2. Nem lőfegyverhasználat:

- gumilövedék kilövése,
- pirotechnikai eszköz alkalmazása,
- könnygázgránát kilövése,
- elfogó háló lőfegyverrel vagy más eszközzel való kilövése.

Külön kiemeli a jogszabály, hogy a lőfegyverhasználat szabályai vonatkoznak a műanyagból készült lövedék alkalmazására is. Személyre szándékosan leadott lövés akkor is lőfegyverhasználatnak minősül, ha az nem okoz sérülést.

Nem minősül lőfegyverhasználatnak:

- a figyelmeztető lövés,
- az állatra vagy tárgyra irányuló lövés,
- a nem szándékosan bekövetkezett lövés, pontosítja a fentieket a szolgálati szabályzat.

A rendőr a jogos védelem és végszükség esetein kívül csak az alábbi esetekben használhat lőfegyvert:

- Az élet elleni közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítása.
- A közveszély okozás, a terrorcselekmény vagy a légi jármű hatalomba kerítése bűncselekményének megakadályozása vagy megszakítása.
- Bűncselekmény lőfegyverrel, robbanóanyaggal vagy az élet kioltására alkalmas más eszközzel való elkövetésének megakadályozása.
- Az állam működése vagy a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos létesítmény ellen felfegyverkezve intézett támadás elhárítására.
- Az emberi élet kioltását szándékosan elkövető elfogására, szökésének megakadályozására.
- Az állam elleni (Btk. X. fejezet), az emberiség elleni (Btk. XI. fejezet) bűncselekményt elkövető személy elfogására, a szökés megakadályozására.
- Azzal szemben, aki a nála levő fegyver vagy más veszélyes eszköz letételére irányuló rendőri felszólításnak nem tesz eleget és magatartása a fegyver vagy más veszélyes eszköz ember elleni közvetlen felhasználására utal.
- Az elfogott, bűncselekmény elkövetése miatt őrizetbe vett vagy bírói döntés alapján fogva tartott menekülésének, erőszakos kiszabadításának megakadályozására vagy elfogására, kivéve, ha a fogva tartott fiataikorú.
- A saját testi épsége, személyes szabadsága ellen intézett támadás elhárítására.

Az első bekezdéshez mindenképpen meg kell jegyezni, hogy az élet elleni közvetlen fenyegetés nem azonos azzal, ha az élet elleni támadás fenyeget közvetlenül, ugyanis az élet elleni közvetlen fenyegetés szóban is történhet anélkül, hogy támadás következne be. Pusztán a fenyegetés viszont nem kellene, hogy feljogosítsa a rendőrt a lőfegyver használatára. A harmadik bekezdésben említett esetek megítélését viszont nem célszerű a rendőrré bízni, mert azok jogi minősítés kérdéskörébe tartoznak és annak eldöntése, hogy egy cselekmény minek minősül, nem a rendőr kompetenciája. A kilencedik bekezdésben szereplő eset viszont

(Balatonlellén) már nem állta ki a gyakorlat próbáját és bizonyított tény, hogy a rendőr rosszul döntött, amikor a jogos védelmi helyzetben levő személyt lőtte le (és ebből logikusan következik, hogy magatartása jogellenes volt).

Nincs helye lőfegyverhasználatnak - fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett támadás, fegyveres ellenállás leküzdése, illetőleg a tömegben levő személlyel szemben használat kivételével - ha:

- olyan személy életét vagy testi épségét veszélyezteti, akivel szemben a lőfegyverhasználat feltételei nem állnak fenn,
- a rendőri intézkedés célja tárgyra vagy állatra leadott lövéssel is elérhető.

Lőfegyverhasználatnak tömegben, csoportosulásban levő személlyel szemben nincs helye kivéve, ha az egyes személy elleni fegyverhasználat feltételei fennállnak. A lőfegyver használatnak az egyes személy ellen kell irányulnia. Nem állapítható meg a lőfegyverhasználat jogellenessége, ha a szabályos lőfegyverhasználat során olyan személyt ér találat, aki a helyszínt a rendőrség felszólítása ellenére nem hagyta el. Nos, semmi kétség. A fenti szabályozás abból az időből maradt fent, amikor a „tömegbe lövés” reálisan felmerült, mint rendőri eszköz. Ez egy rendkívül kényes kérdés, hiszen egy ilyen lőfegyverhasználatnak ritkán lehetnek büntetőjogi okai, sokkal inkább politikai megfontolás alapján szoktak tömegbe lövetni, ugyanakkor az 1956-os sortűzpercek sem zárultak még le és nem tudni mi lesz a végkifejlet. Az azért már most látszik, hogy nem a politikai döntéshozók kerültek a vádlottak padjára, hanem a végrehajtás helyszínén levők.

Azokat a tömegeket, melyet semmilyen egyéb eszközzel nem lehet megfékezni, csak a középük lövetéssel, nem igazán egy várható vagy lezajlott focimeccs izgalma vagy koncert hangulata tartja egyben, sokkal inkább olyan politikai kohéziós erő, mely ellen lőfegyvert használni bűncselekménynek minősülhet. Nem látom be, hogy a tömegek ellen a lőfegyver használatát miért kell jogszabályilag fenntartani. Ugyanis, ha a tömegek megmozdulása erősebb, mint az államhatalom, akkor a népfelség elve alapján annak a hatalomnak az uralmát nem szabad lőfegyverek használatával fenntartani. A szabályozás utolsó mondata, mely a tömeg elhagyására vonatkozik, rendkívül cinikusnak tűnik számomra. Egy utasokkal teli tömegközlekedési eszközt sem sikerül mindig időben elhagyni, nemhogy egy céltudatos és semmilyen egyéb erőnek meg nem hajoló tömeget. A fenti szabályozást nem enyhíti különösebben az a tény, hogy az 59. § (4) bek. kimondja, hogy „*Tilos a tömegoszlatásra lőfegyvert használni*”. Ez ugyanis a tömeg elleni lőfegyverhasználatot nem zárja ki, csupán azt mondja ki, hogy a lőfegyverhasználatot a feloszlítás céljára tilos használni, ami azért nagy különbség.

A lőfegyverhasználatot meg kell előznie:

- felhívásnak, hogy a felhívott a rendőri intézkedésnek engedelmeskedjék,
- más kényszerítő eszköz alkalmazásának, figyelmeztetésnek, hogy lőfegyverhasználat következik,
- figyelmeztető lövésnek.

A fenti megelőző intézkedések részben vagy teljesen mellőzhetők, ha az eset összes körülményei folytán a megelőző intézkedésekre már nincs idő és a késedelem az intézkedés eredményességét, a rendőr vagy más személy életét, testi épségét közvetlenül veszélyezteti. A lőfegyverhasználat joga nem illet meg minden rendőrt, csak azt, akinek az igazolványában ez a felhatalmazás szerepel „fegyverviselésre és intézkedésre jogosult”. Ebből elvileg az következne, hogy a kinek ez a szöveg az igazolványában nem szerepel, az jogszerűen nem használhat lőfegyvert, ha mégis használ, akkor ez jogellenes támadásnak minősül és vele szemben fennállnak a jogos védelem lehetőségei. Csakhogy egy lőfegyverhasználatot általában nem szokott megelőzni a felek kölcsönös és udvarias bemutatkozása, egymás iratainak áttanulmányozása. A lőfegyver-használati jog gyakorlása viszont független attól, hogy a rendőr egyenruhát vagy polgári ruhát visel, szolgálatban van vagy azon kívül, illetve, hogy ténylegesen rendelkezik-e szolgálati lőfegyverrel. Ez utóbbi arra is vonatkozik, hogy ha a rendőrnél történetesen önvédelmi, sport- vagy vadászlőfegyver van és nem szolgálati, illetve ez utóbbival nem is rendelkezik. Megjegyzendő, hogy B. T. tragikus esete óta - akit saját fegyverével lőttek le - kiadott jogszabály már szigorúan tiltja a rendőr részére, hogy szesz ital hatása alatt szolgálatba helyezze magát és intézkedést fogantosszon.

A fegyverhasználatot megelőző figyelmeztetést érthetően, határozottan „*A törvény nevében fegyvert használok*” szavakkal kell megtenni. Mint korábbi számunkban már írtam, ettől a felszólítástól a honvédségnél megkövetelt „*Állj, vagy lövök!*” felszólítás is sokkal gyorsabb és célravezetőbb és főleg életszerűbb (nem is említve az FBI-szlengben használt „*Freeze!*”-t, ami talán a legrövidebb ez irányú felszólítás a világon). A lőfegyverhasználat során kerülni kell az emberi élet kioltását. A lövést lehetőleg a lábra, ha pedig a támadó kezében a támadásra távolról felhasználható eszköz van, kézre kell irányítani. Még szerencse, hogy ott van a lehetőleg kifejezés. Közterületeinken meglehetősen kevés Wyatt Earp¹ teljesít szolgálatot, aki stresszhelyzetben képes lenne egy mozgásban levő kezét eltalálni, ugyanakkor

¹ Legendás vadnyugati seriff (1848-1929).

egy távolról is felhasználható eszközt (magyarul: lőfegyvert, mert ha nem az lenne, akkor nem lenne szabad löni sem) tartó támadó megsebesítése csak rontja a rendőr helyzetét.

A szakirodalom szerint a halálos sebet kapottak 20%-a még tovább harcol, 13% még 5 percig, 7%-a még 10 percig.² A fentiek alapján tűzharcban nem lehet követelményül támasztani a rendőr részére a támadó megsebesítését és elfogását, mert csak a támadó megsemmisítése adhat esélyt a rendőrnek. A szolgálati szabályzat szerint a figyelmeztető lövést lehetőleg függőleges irányba kell leadni, ha ez nem biztonságos, akkor számolva a gurulattal is, úgy kell leadni, hogy a lövedék életet, testi épséget nem veszélyeztessen és lehetőleg anyagi kárt se okozzon. Közvetett támadás esetén a támadást közvetítő tárgyra, illetőleg állatra kell elsődlegesen a lövést leadni. A rendőrt elütni szándékozó jármű esetében a jármű kerekeire kell löni. (Az ezzel kapcsolatos technikai és jogi problémáról már írtam a határőrség lőfegyverhasználatát elemző részben, Kaliber 23. szám 17. oldal.) Mások személyét, vagyont közvetlenül veszélyeztető megvadult állatra a rendőr akkor löhet, ha a veszélyhelyzet másként nem hárítható el. A lőfegyverhasználat során sérültet elsősegélyben kell részesíteni, gondoskodni kell orvosi ellátásáról, közvetlen hozzátartozója értesítéséről. Biztosítani kell a helyszínt, ahol az előjáró által kiküldött szemlebizottság állapítja meg a tényeket, a lőfegyverhasználat jogszerűségét pedig az illetékes rendőri előjáró három napon belül bírálja el.

Változatlan álláspontom, hogy a jogszerűség kérdésében minden esetben a területileg illetékes katonai ügyészségnek kellene a határozatot meghoznia. Ezt akkor is így tartom helyesnek, ha a rendőri vezető fenti határozatát az illetékes ügyész részére megküldi, azonban egy kész vizsgálati anyag egészen más megvilágításba is tudja helyezni a történeteket. Összességében a jogszabály - egyes kitételeitől eltekintve - használható európai normát tartalmaz, mely a rendőrök számára túlzottan nehéz alkalmazási feltételeket nem tartalmaznak. A problémát abban látom, hogy a rendőr a jogszabályok pontos ismerete mellett képes-e a gyakorlatban, a rendkívül bonyolult közterületi szituációkban hibátlanul, csak a helyes célpontot kiválasztva, pontos lövéssel úgy végrehajtani, hogy vértlen személyt ne veszélyeztessen. Ebben alapos okkal kételkedem.

Dr. Bokros Gábor
ügyvéd

² Forrás: Gerhard Buzek: Das große Buch der Überlebenstechniken, Wien 1987.